SĄD NAJWYŻSZY
Rzeczypospolitej Polskiej

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego
Prof. dr hab. Małgorzata Gersdorf

Warszawa, dnia 26 kwietnia 2018 r.

BSA II – 4110 – 5/18

Sąd Najwyższy
Izba Karna
w miejscu

Na podstawie art. 83 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2018 r. poz. 5, cyt. dalej jako u. SN) wnoszę o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni prawa, występującej w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, w zakresie dotyczącym następującego zagadnienia prawnego:

„Czy uprawnienie sądu odwoławczego do zwrotu akt sprawy sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku, jeżeli jest to niezbędne dla prawidłowego wyrokowania w postępowaniu odwoławczym (art. 449a § 1 k.p.k.), może służyć wyłącznie uzupełnieniu uzasadnienia poza jego dotychczasowym zakresem podmiotowym lub przedmiotowym, czy też uprawnienie to może być wykorzystane w celu uzupełnienia i tym samym poprawienia treści sporządzonego już uzasadnienia?”

U z a s a d n i e n i e

I. Rozbieżność w wykładni prawa, która powstała w orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczy istotnej kwestii z zakresu prawa karnego procesowego. Wątpliwość interpretacyjna sprowadza się do tego, czy przewidzianą w art. 449a § 1 k.p.k. możliwość zwrotu akt sprawy sądowi pierwszej instancji można zastosować w celu uzyskania uzupełnienia treści już sporządzonego uzasadnienia poprzez jego poprawienie

(uzupełnienie o wskazane kwestie), czy też „uzupełnienie uzasadnienia" na gruncie tego przepisu należy rozumieć jako jego sporządzenie w zakresie podmiotowym lub przedmiotowym, którego nie obejmowało pierwotnie sporządzone uzasadnienie. Instytucja przewidziana w art. 449a § 1 k.p.k. nabrała szczególnego znaczenia praktycznego w związku ze zobowiązaniem podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku sądu pierwszej instancji do wskazania zakresu podmiotowego i przedmiotowego tego wniosku (art. 422 § 2 k.p.k.) oraz powiązaną z tym wymogiem możliwością ograniczenia uzasadnienia wyroku (art. 423 § 1a k.p.k. i art. 424 § 3 k.p.k.). Ponadto, że względu na możliwość odpowiedniego stosowania art. 449a § 1 k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym (art. 518 k.p.k.), udzielenie odpowiedzi na ww. pytanie ma istotne znaczenie dla ustalenia w jakich przypadkach Sąd Najwyższy jako sąd kasacyjny może skorzystać z procedury zwrotu akt sprawy sądowi odwoławczemu w celu uzupełnienia uzasadnienia.

II. W orzecznictwie Sądu Najwyższego w kwestii będącej przedmiotem niniejszego wniosku zarysowały się dwa przeciwstawne stanowiska. W świetle pierwszego z nich przepis art. 449a § 1 k.p.k. nie może służyć do poprawienia uzasadnienia wyroku, toteż sąd odwoławczy może zwrócić się w tym trybie do sądu pierwszej instancji jedynie wtedy, gdy nastąpiło ograniczenie zakresu podmiotowego lub przedmiotowego uzasadnienia w następstwie skorzystania z możliwości wskazanych w art. 423 § 1a k.p.k. oraz art. 424 § 3 k.p.k. Drugi pogląd dopuszcza zwrot akt sprawy sądowi w celu uzupełnienia uzasadnienia o określone kwestie, które może polegać na poprawieniu stopnia szczegółowości i jakości uzasadnienia w zakresie, w jakim było ono już uprzednio sporządzone.

III. Dla pierwszego z przedstawionych powyżej stanowisk reprezentatywne są następujące orzeczenia Sądu Najwyższego: wyrok z dnia 1 marca 2017 r., II KK 222/16, Lex nr 2278307; postanowienie z dnia 30 marca 2017 r., III KK 395/16, OSNKW 2017, z. 6, poz. 36; wyrok z dnia 13 czerwca 2017 r., IV KK 11/17, Lex nr 2321928, oraz wyrok z dnia 12 września 2017 r., III KK 377/17, OSNKW 2018, z. 1, poz. 5.

W wyroku w sprawie II KK 222/16 Sąd Najwyższy stwierdził, że „tylko [...] w sytuacji, gdy nastąpiło ograniczenie treści uzasadnienia w następstwie skorzystania przez sąd pierwszej instancji z możliwości zwerbalizowanych w art. 423 § 1a k.p.k. oraz art. 424 § 3

k.p.k., czyli gdy sąd ograniczył uzasadnienie tylko do tych części wyroku, których wniosek dotyczy, a zachodzi trudność w zapewnieniu prawidłowego wyrokowania w sprawie, sąd odwoławczy może zwrócić akta sprawy sądowi pierwszej instancji, w celu sporządzenia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w niezbędnym zakresie. Zwrot powinien nastąpić zawsze, gdy w ocenie sądu odwoławczego prawidłowe orzekanie wymaga uzupełnienia treści uzasadnienia orzeczenia sądu pierwszej instancji. Sąd odwoławczy nie może w trybie art. 449a k.p.k. skłonić sądu pierwszej instancji do napisania lepszego czy pełniejszego uzasadnienia, czy też uzasadnienia, które odpowiadałoby wymogom z art. 424 k.p.k." Powyższy pogląd został wyrażony w odniesieniu do brzmienia art. 449a k.p.k. obowiązującego od dnia 1 lipca 2015 r. (nadanego ustawą z dnia 27 września 2013 r.; Dz. U. z 2013 r., poz. 1247, zmienioną ustawą z dnia 20 lutego 2015 r.; Dz. U. z 2015 r., poz. 396; dalej powoływaną jako „nowela wrześniowa") do dnia 15 kwietnia 2016 r., tj. do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 11 marca 2016 r. (Dz. U. z 2016 r., poz. 437; dalej powoływana jako „nowela marcowa"). Sąd Najwyższy w całości podzielił poglądy doktryny, że odmienne rozumienie art. 449a § 1 k.p.k. prowadziłoby do zanegowania zasady dwuinstancyjności i funkcji kontrolnej postępowania apelacyjnego, jak również gwarancyjnej dla stron zasady skargowości i bezwzględnej dewolutywności apelacji. Z tego względu uznał, że art. 449a § 1 k.p.k. nie ma charakteru samoistnego, zaś przewidziana w nim instytucja „powinna być wiązana jedynie z tymi konfiguracjami procesowymi, w których uprzednio sąd *a quo* skorzystał z możliwości ograniczenia (czy to w płaszczyźnie wertykalnej, czy w płaszczyźnie horyzontalnej, czy w obu płaszczyznach) zakresu uzasadnienia bądź to w związku z treścią wniosków złożonych przez stronę żądającą sporządzenia pisemnych motywów wyroku (art. 423 § 1a i art. 424 § 3 część pierwsza przepisu), bądź w związku z wydaniem wyroku w jednym z tzw. trybów konsensualnych (art. 424 § 3 część druga przepisu k.p.k.)."

Pogląd o niedopuszczalności używania art. 449a § 1 k.p.k. w celu poprawienia uzasadnienia orzeczenia został wyrażony również w postanowieniu w sprawie III KK 395/16. Określając zakres odpowiedniego stosowania tego przepisu w postępowaniu kasacyjnym, Sąd Najwyższy stwierdził, że jest to dopuszczalne „zazwyczaj tylko w tych wypadkach, gdy problematyka, o którą miałoby zostać uzupełnione uzasadnienie Sądu

odwoławczego w ogóle nie została poruszona w jego zasadniczym trzonie, a poznanie zapatrywań tego Sądu w tym względzie jest niezbędne dla prawidłowego wyrokowania przez Sąd kasacyjny. Nie można bowiem zaakceptować sytuacji, aby instytucja uzupełnienia uzasadnienia wyroku burzyła gwarancje strony, która podnosi określone zarzuty z intencją, aby ocenił je i odniósł się do nich sąd kasacyjny, a nie w tym celu, aby sąd, któremu wytknięto błędy, w tym wypadku Sąd ad quem, usuwał je niejako "we własnym zakresie", niwecząc tym samym możliwość uznania środka odwoławczego za zasadny. Przy podzieleniu odmiennego zapatrywania prawidłowość zaskarżonego wyroku badana byłaby, w istocie, przez instancję kasacyjną nie na datę jego wydania, ale na datę wprowadzenia do niego dodatkowych korektur, wywołanych stanowiskiem strony zaprezentowanym w kasacji." Zacytowany pogląd został wyrażony w odniesieniu do obecnie obowiązującej treści art. 449a § 1 k.p.k.

W wyroku w sprawie IV KK 11/17 Sąd Najwyższy ponownie stwierdził, że mankamenty uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego nie mogą być uzupełnione w trybie art. 449a § 1 k.p.k., bowiem „przepis ten ma zastosowanie wyłącznie w sytuacji, gdy nastąpiło ograniczenie treści uzasadnienia w następstwie skorzystania przez sąd pierwszej instancji z możliwości zwerbalizowanych w art. 423 § 1a k.p.k. oraz art. 424 § 3 k.p.k., czyli gdy sąd ograniczył uzasadnienie tylko do tych części wyroku, których wniosek dotyczy, czego w niniejszej sprawie nie było. Sąd odwoławczy nie może w trybie art. 449a k.p.k. skłonić sądu pierwszej instancji do napisania lepszego czy pełniejszego uzasadnienia, czy też uzasadnienia, które odpowiadałoby wymogom z art. 424 k.p.k.". W zdaniu odrębnym do tego orzeczenia wyrażono pogląd o dopuszczalności stosowania art. 455a k.p.k. i art. 449a k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym, co powinno skutkować niedopuszczalnością uchylenia wyroku sądu odwoławczego jedynie z tego powodu, że jego uzasadnienie nie spełnia wymogów ustawowych. Autor zdania odrębnego uznał tym samym za dopuszczalne uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego polegające na jego poprawieniu.

Orzekając w sprawie III KK 377/17 Sąd Najwyższy również wskazał na ograniczony zakres stosowania art. 449a § 1 k.p.k. stwierdzając, że dotyczy on „sytuacji, gdy sąd odwoławczy ograniczył zakres podmiotowy lub przedmiotowy uzasadnienia z uwagi na

zakres wniosku strony o jego sporządzenie, zaś w postępowaniu kasacyjnym zachodzi konieczność rozpoznania sprawy w zakresie, co do którego nie zostało ono sporządzone."

Pogląd o niedopuszczalności stosowania art. 449a § 1 k.p.k. do uzyskania poprawionego uzasadnienia wyroku był też wyrażany przez Sąd Najwyższy we wcześniejszym orzecznictwie, przed zmianą tego przepisu dokonaną nowelą wrześniową. Wówczas przepis ten przewidywał jedynie możliwość uzupełnienia uzasadnienia w wypadku określonym w art. 423 § 1a k.p.k., a zatem w razie ograniczenia podmiotowego wniosku o uzasadnienie wyroku. Na tle takiego stanu prawnego Sąd Najwyższy stwierdził, że „nie wchodzi [...] w grę skorzystanie z przepisu art. 449a k.p.k. w celu skłonienia sądu pierwszej instancji do napisania lepszego czy pełniejszego uzasadnienia, czy też uzasadnienia, które odpowiadałoby wymogom określonym w art. 424 k.p.k." (wyrok SN z dnia 28 lutego 2008 r., III KK 278/07, Lex nr 402324). Podobne stanowisko zostało wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2012 r., III KK 261/11, Lex nr 1163198.

IV. Drugi pogląd, sprowadzający się do dopuszczalności użycia procedury z art. 449a § 1 k.p.k. do uzyskania poprawionego uzasadnienia wyroku, został wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2017 r., IV KK 130/17, Lex nr 2382427, oraz w postanowieniu z dnia 20 grudnia 2017 r., V KK 465/17, Lex nr 2433087.

W pierwszej z ww. spraw w kasacji zarzucono rażące i mogące mieć wpływ na treść orzeczenia naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k., art. 42 ust. 2 Konstytucji RP i art. 6 ust. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka poprzez nierozpoznanie i nie omówienie w uzasadnieniu rozstrzygnięcia zarzutów podniesionych w osobistej apelacji oskarżonego oraz apelacji drugiego obrońcy tego oskarżonego, a w konsekwencji pozbawienie oskarżonego prawa do obrony, prawa do rozpoznania sprawy w dwuinstancyjnym postępowaniu i prawa do uczciwego procesu. Postanowieniem z dnia 5 kwietnia 2017 r. Sąd Najwyższy, na podstawie art. 449a k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k., zwrócił akta tej sprawy sądowi odwoławczemu w celu uzupełnienia uzasadnienia wyroku w zakresie odnoszącym się do zarzutów apelacji jednego z obrońców i osobistej apelacji oskarżonego. Po doręczeniu uzupełnionego uzasadnienia

skazanemu, jego obrońcy oraz Prokuratorowi Rejonowemu, obrońca skazanego, zdaniem Sądu Najwyższego, uzyskiwał prawo uzupełnienia kasacji. Obrońca skazanego nie skorzystał z tej możliwości, wobec czego Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną postanowieniem z dnia 21 września 2017 r. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Najwyższy uznał za dopuszczalne odpowiednie stosowanie art. 455a k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym. Stwierdził też, że nie podziela stanowiska wyrażonego w sprawach II KK 222/16 oraz III KK 395/16 co do niedopuszczalności stosowania art. 449a § 1 k.p.k. w celu uzupełnienia uzasadnienia wyroku polegającego w istocie na jego poprawieniu. Zdaniem Sądu Najwyższego zastosowany w omawianej sprawie tryb i sposób usunięcia uchybienia w zakresie sporządzenia uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego, nie uszczupla uprawnień procesowych obrońcy, wynikających z realizacji prawa do wniesienia kasacji, bowiem „w kasacji należy "zwalczać" określone stanowisko, pogląd sądu odwoławczego, a nie wykazywać w niej, że odnośnie apelacji strony, czy konkretnego zarzutu apelacyjnego, brak jest sformułowanej oceny w uzasadnieniu wyroku sądu odwoławczego zaskarżonego kasacją." Zdaniem Sądu Najwyższego, przyjęty w tej sprawie sposób procedowania pozwala uniknąć pojawienia się sytuacji o jakiej mowa w uzasadnieniu referowanego wcześniej postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 2017 r. (III KK 395/16), tzn. zagrożenia dla gwarancji stron procesowych polegającego na tym, że zarzuty podniesione przez stronę z intencją, by ocenił je i odniósł się do nich sąd kasacyjny, są usuwane przez sąd, któremu wytknięto błędy, niejako "we własnym zakresie", niwecząc tym samym możliwość uznania środka odwoławczego za zasadny. Orzekając w omawianej sprawie Sąd Najwyższy przyjął, że po uzupełnieniu uzasadnienia w trybie art. 449a § 1 k.p.k. powinno być ono doręczane obrońcy, co otwiera mu termin na uzupełnienie kasacji. Pogląd ten nie został szerzej uzasadniony.

W postanowieniu z dnia 20 grudnia 2017 r. (V KK 465/17) Sąd Najwyższy przedstawił ewolucję art. 449a § 1 k.p.k. i uznał, że „o ile pierwotna treść tego przepisu, ustalona ustawą z dnia 27 września 2013 r., jedynie poszerzała możliwość zwrotu akt w celu sporządzenie uzasadnienia wyroku w niezbędnym zakresie w sprawach, gdzie wydano wyrok w tzw. trybach konsensualnych, to już zmiana dokonana nowelą lutową z 2015 r. w formule stylistycznej nie zawiera takich ograniczeń." Zdaniem Sądu

Najwyższego „przepis art. 449a § 1 k.p.k. w brzmieniu nadanym nowelą lutową, jak i nowelą z dnia 11 marca 2016 r., nie dotyczy tylko tych uzasadnień, które zostały sporządzone w ograniczonym zakresie (art. 423 § 1a k.p.k. i art. 424 § 3 k.p.k.). Wyraźna zmiana redakcyjna w jego treści nie może zostać pominięta jako non existens. Wskazuje ona przecież, że sąd odwoławczy może zwrócić sprawę sądowi pierwszej instancji w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku, o ile uzna, iż jest to niezbędne dla prawidłowego wyrokowania w tej sprawie; nie ograniczono rodzaju spraw przez pryzmat podstaw do sporządzenia uzasadnienia." W dalszej części postanowienia Sąd Najwyższy przywołał obszerny fragment uzasadnienia druku sejmowego 2393 rządowego projektu nowelizacji marcowej i stwierdził, że nie wynika z niego wola ograniczenia stosowania tego przepisu tylko do „uzasadnień ograniczonych zakresem złożonego wniosku lub uzasadnień wyroków wydanych w trybach konsensualnych". Mając zatem na względzie stylistykę tego przepisu, kontekst systemowy w jakim ten przepis obowiązuje, w szczególności art. 455a k.p.k., oraz cel tej regulacji, Sąd Najwyższy stwierdził, że „możliwość zwrotu sprawy w trybie art. 449a § 1 k.p.k. dotyczy każdej sprawy; nie nawiązano bowiem, tak jak w poprzednich wersjach tego przepisu, do tych regulacji, które umożliwiały sporządzenie ograniczonego uzasadnienia." Odnosząc się do poglądów doktryny opowiadających się za odmienną wykładnią art. 449a § 1 k.p.k. Sąd Najwyższy stwierdził, że są to raczej postulaty, które, chociaż słuszne, to jednak nie znajdują odzwierciedlenia w aktualnej treści art. 449a k.p.k. Jednocześnie Sąd Najwyższy dostrzegł zagrożenie dla rzetelności postępowania odwoławczego wynikające z przyjętej wykładni art. 449a § 1 k.p.k. Uznał jednak, że nawet posłużenie się wykładnią „prokonstytucyjną", przy jednoznacznych rezultatach wykładni językowej i systemowej, nie pozwala na nadanie temu przepisowi innej treści normatywnej niż on posiada. Sąd Najwyższy wskazał jednocześnie na możliwość wniesienia apelacji od uzupełnionego uzasadnienia (art. 449a § 2 k.p.k.) jako środek o charakterze gwarancyjnym. Stwierdził mianowicie: „odpowiednie stosowanie przepisu o zaskarżeniu uzasadnienia (art. 449a § 2 k.p.k. [...]) powinno bowiem polegać na stosowaniu przepisów o zaskarżeniu apelacją uzasadnienia wyroku z uwzględnieniem rzeczywistej treści takiego "uzupełnionego" uzasadnienia, a więc z dostosowaniem tej apelacji do powstałego układu procesowego. Jeżeli bowiem

uzasadnienie uzupełnione dotyka kwestii istotnie wpływających na sposób rozstrzygnięcia zarzutów apelacji od wyroku, to i apelacja od takiego uzasadnienia tej strony, która zaskarżyła wyrok w określonym zakresie, winna mieć szersze podstawy niż "klasyczna" apelacja od uzasadnienia".

V. W orzecznictwie sądów powszechnych zdaje się przeważać pogląd o dopuszczalności stosowania art. 449a § 1 k.p.k. w celu poprawienia uzasadnienia wyroku. W analizowanych orzeczeniach najczęściej stosowano ten tryb w celu uzupełnienia sporządzonego już uzasadnienia o dodatkowe argumenty dotyczące przyjętej podstawy prawnej skazania lub doprecyzowania podstawy dowodowej wyroku (por. np.: wyrok Sądu Rejonowego w Gryficach z dnia 17 lutego 2015 r., II K 690/14; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 20 listopada 2017 r., II AKa 60/17, (miejsce publikacji obu orzeczeń: portal orzeczeń sądów powszechnych)). Sądy powszechne dostrzegają antygwarancyjny skutek stosowania art. 449a § 1 k.p.k., jednak wskazują, że jego obecne jednoznaczne brzmienie nie pozwala na inną wykładnię. Taki pogląd został wyrażony przez Sąd Okręgowy w Świdnicy. Sąd ten odnotował, że przyjęcie szerokiej interpretacji art. 449a § 1 k.p.k. budzi zastrzeżenia co do antygwarancyjnego dla stron charakteru tego przepisu „poprzez możliwe naruszenie standardu dwuinstancyjności postępowania sądowego w aspekcie rzeczywistej i rzetelnej, a nie pozornej kontroli odwoławczej". Jednocześnie jednak stwierdził, że „wykładnia funkcjonalna czy systemowa może mieć zastosowanie w wypadku wątpliwości interpretacyjnych literalnego brzmienia przepisu. Rozszerzający zaś kierunek jego zmiany prowadzi do wniosku, iż przedmiotem uzupełnienia uzasadnienia pozostawać mogą [...] wszystkie jego elementy wskazane w art. 424 k.p.k., zaś przedmiotem oceny sądu pozostaje stwierdzenie czy takie uzupełnienie stara się „zniwelować" zarzuty apelacyjne nie dotyczące jakości uzasadnienia zaskarżonego wyroku (co oczywiście byłoby niedopuszczalne) czy też nie" (wyrok Sądu Okręgowego w Świdnicy z dnia 23 listopada 2016 r., IV Ka 459/16, miejsce publikacji: portal orzeczeń sądów powszechnych). Z innych orzeczeń wynika, że sądy odwoławcze nie wyłączają możliwości zastosowania procedury przewidzianej w art. 449a § 1 k.p.k. w celu uzupełnienia uzasadnienia, na przykład o dokonanie oceny dowodu z

zeznań świadka (por. wyrok Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 12 października 2015 r., VI Ka 422/15 (portal orzeczeń sądów powszechnych)).

VI. Jak wynika z powyższego, w orzecznictwie Sądu Najwyższego w kwestii stanowiącej przedmiot niniejszego wniosku wyraźnie spolaryzowały się dwie koncepcje. Pierwszy pogląd wyłącza dopuszczalność użycia procedury z art. 449a § 1 k.p.k. do poprawienia uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji oraz – przy odpowiednim stosowaniu tego przepisu z mocy art. 518 k.p.k. – uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego. Drugie stanowisko dopuszcza taką możliwość. Ze względu na odmienne otoczenie normatywne, odrębnie należy poddać analizie argumenty przytaczane na rzecz wąskiej lub szerokiej wykładni art. 449a § 1 k.p.k. stosowanego wprost oraz przy jego odpowiednim stosowaniu w postępowaniu kasacyjnym.

W pierwszej grupie referowanych orzeczeń eksponuje się argumenty gwarancyjne. Sąd Najwyższy wskazuje przede wszystkim na konieczność zabezpieczenia konstytucyjnie gwarantowanej zasady dwuinstancyjności i bezwzględnej dewolutywności apelacji. W uzasadnieniu wyroku w sprawie II KK 222/16, Sąd Najwyższy zacytował obszerny fragment artykułu P. Wilińskiego i S. Zabłockiego stwierdzając, że akceptuje wyrażone w nim stanowisko. Sąd Najwyższy uznał tym samym, że przepis art. 449a § 1 k.p.k., w brzmieniu nadanym nowelą wrześniową, nie ma charakteru samoistnego i jest ściśle powiązany z treścią przepisów art. 422 § 2, art. 423 § 1a i art. 424 § 3 k.p.k. Podzielając pogląd ww. Autorów Sąd Najwyższy podkreślił, że sąd pierwszej instancji jako organ, którego rozstrzygnięcie jest poddawane weryfikacji, musi być pozbawiony bezpośredniej lub pośredniej możliwości korygowania popełnionych w wyroku błędów. Toteż „niedopuszczalne wydaje się […] takie interpretowanie obowiązujących przepisów, które musiałoby prowadzić do zanegowania podstawowej cechy postępowania apelacyjnego. Zaprzeczają one bowiem istocie i celowi postępowania apelacyjnego."

W orzeczeniach przynależących do pierwszej grupy podkreśla się również, że szeroka wykładnia art. 449a § 1 k.p.k. burzy gwarancje strony, która podnosi zarzuty w apelacji z intencją, aby ocenił je i doniósł się do nich sąd *ad quem*. Toteż sąd, któremu wytknięto błędy, nie powinien mieć możliwości usunięcia ich przy zastosowaniu procedury przewidzianej w art. 449a § 1 k.p.k. i tym samym zniweczenia możliwości

uznania środka zaskarżenia za zasadny. W ocenie Sądu Najwyższego stanowiłoby to pogwałcenie zasady skargowości i bezwzględnej dewolutywności apelacji (por. wyrok Sądu Najwyższego w sprawie II KK 222/16, w którym powołano się na publikację: P. Wiliński, S. Zabłocki, *Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji w procesie karnym*, Przegląd Sądowy 2015, nr 11-12, s. 52-53; podobnie: postanowienie Sądu Najwyższego w sprawie III KK 395/16).

Na rzecz wąskiej wykładni art. 449a k.p.k. przemawia jeszcze inny argument, dostrzegany także w orzeczeniach dopuszczających użycie tego przepisu w celu poprawienia uzasadnienia wyroku. Ustawodawca nie przewidział możliwości uzupełnienia apelacji od wyroku po doręczeniu poprawionego uzasadnienia podmiotowi uprawnionemu do jej wniesienia. Jak zauważa się w orzecznictwie sądów powszechnych, „zaskarżenie uzasadnienia wyroku w trybie art. 449a § 2 k.p.k. nie może obejmować kwestii, które mogłyby być objęte środkiem odwoławczym wniesionym od samego wyroku. Sąd Apelacyjny w Lublinie podkreśla, że „w apelacji od uzasadnienia wyroku, także sporządzonego w trybie art. 449a § 2 k.p.k., można podnosić uchybienia związane jedynie z takimi sformułowaniami lub ocenami zawartymi w tym dokumencie, które prowadzą do poczucia pokrzywdzenia strony kwestionującej to uzasadnienie. Nie jest natomiast dopuszczalne podniesienie żadnego z uchybień wymienionych w art. 438 k.p.k., jeżeli zarzut obejmujący to uchybienie miałby na celu podważenie samego wyroku sądu I instancji, któregokolwiek z zawartych w nim rozstrzygnięć. Odmienna wykładnia art. 449a § 2 k.p.k. prowadziłaby do obejścia wszystkich przepisów określających rygory postępowania apelacyjnego, choćby związanych z terminem wniesienia apelacji (art. 445 § 1 k.p.k.), ograniczeniami związanymi w ogóle z jej wniesieniem (np. art. 447 § 5 k.p.k.), a także z zakresem rozpoznania sprawy przez sąd odwoławczy (art. 433 § 1 k.p.k.)" (wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 20 listopada 2017 r., II AKa 60/17, portal orzeczeń sądów powszechnych).

W drugiej grupie orzeczeń przeważają argumenty odwołujący się do funkcji uzasadnienia wyroku oraz woli ustawodawcy. Pierwszy z ww. argumentów jest podnoszony głównie w orzeczeniach odnoszących się do odpowiedniego stosowania art. 449a § 1 k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym. Sąd Najwyższy podkreśla, że kasację wnosi

się od określonego orzeczenia a nie jego uzasadnienia. Toteż wadliwość uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego, chociaż utrudnia przeprowadzenie kontroli kasacyjnej, to jednak jej nie uniemożliwia. Sąd Najwyższy jako sąd kasacyjny nie działa bowiem tylko w oparciu o treść uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego. Skarżący ma „zwalczać" w kasacji określone stanowisko sądu odwoławczego a nie wykazywać, że „odnośnie apelacji strony, czy konkretnego zarzutu apelacyjnego, brak jest sformułowania oceny w uzasadnieniu wyroku sądu odwoławczego" (postanowienie w sprawie IV KK 130/17).

Drugi z argumentów jest szczególnie wyeksponowany w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego w sprawie V KK 465/17, w którym stwierdza się, że ewentualne zastosowanie wykładni „prokonstytucyjnej" art. 449a k.p.k. nie może prowadzić do nadania temu przepisowi innej treści normatywnej niż ta, którą on posiada. Byłaby to bowiem wykładnia *contra legem.* W ocenie Sądu Najwyższego o dopuszczalności szerokiego rozumienia tego przepisu świadczą „jednoznaczne wnioski wykładni językowej i systemowej – art. 455a k.p.k.". Sąd Najwyższy powołał się przy tym na treść uzasadnienia druku sejmowego 2393, zawierającego projekt noweli marcowej. Podobne argumenty przywołał Sąd Okręgowy w Świdnicy w wyroku w sprawie IV Ka 459/16.

Pogląd dopuszczający odpowiednie zastosowanie procedury z art. 449a § 1 k.p.k. w celu uzyskania poprawionego, bardziej precyzyjnego uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego, jest wyrażany przez Sąd Najwyższy w powiązaniu ze stanowiskiem o dopuszczalności odpowiedniego stosowania art. 455a k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym (por. postanowienie SN w sprawie IV KK 130/17; postanowienie SN w sprawie V KK 465/17). Trzeba jednak zauważyć, że w kilku orzeczeniach Sąd Najwyższy jednoznacznie wykluczył dopuszczalność odpowiedniego stosowania art. 455a k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II KK 178/15, OSNKW 2016, nr 2, poz. 12; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2015 r., II KK 208/15, Lex nr 1941890; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 kwietnia 2017 r., II KK 17/17, Lex nr 2281246).

Dostrzegając antygwarancyjne skutki szerokiej wykładni art. 449a § 1 k.p.k., Sąd Najwyższy zaproponował następujące sposoby ich złagodzenia. W postanowieniu w sprawie V KK 465/17 wskazuje się na możliwość wykorzystania w tym celu apelacji od

poprawionego uzasadnienia (art. 449a § 2 k.p.k.) przez dostosowanie tej apelacji do „powstałego układu procesowego". Sąd Najwyższy stwierdza wręcz, że jeżeli uzasadnienie uzupełnione dotyka kwestii istotnie wpływających na sposób rozstrzygnięcia zarzutów apelacji od wyroku, to apelacja od takiego uzasadnienia winna mieć szersze podstawy niż klasyczna apelacja od uzasadnienia. Jednocześnie trzeba zauważyć, że możliwość wykorzystania apelacji od poprawionego uzasadnienia w celu odniesienia się do kwestii zawartych w poprawionym uzasadnieniu a wpływających na rozstrzygnięcie zarzutów apelacji od wyroku, wyklucza Sąd Apelacyjny w Lublinie (w przywołanym uprzednio wyroku w sprawie II AKa 60/17).

W przypadku odpowiedniego stosowania przepisu art. 449a k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym, Sąd Najwyższy uznał, że doręczenie stronie uzupełnionego uzasadnienia otwiera dla tej strony termin do uzupełnienia kasacji (por. postanowienie w sprawie IV KK 130/17; uzasadnienie zdania odrębnego SSN Wiesława Kozielewicza złożonego do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2017 r., IV KK 11/17). Sąd Najwyższy powołał się w tym względzie na postanowienie z dnia 3 października 2008 r. (III KK 135/08, niepublikowane). Należy jednak zauważyć, że w sprawie III KK 135/08 uzupełnienie uzasadnienia polegało na sporządzeniu go w całości w odniesieniu do jednego z dwójki skazanych a nie na poprawieniu uzasadnienia już sporządzonego. W tej sprawie, z powodu przeoczenia wniosku obrońcy, pierwotne uzasadnienie dotyczyło jedynie jednego ze skazanych. Wobec zaistniałej sytuacji w postępowaniu okołokasacyjnym prezes sądu odwoławczego, po uzupełnieniu uzasadnienia o motywy wyroku w części dotyczącej drugiego ze skazanych, zarządził jego doręczenie obrońcy wraz z pouczeniem o prawie i terminie do uzupełniania kasacji. W tym samym postanowieniu w sprawie III KK 135/08 Sąd Najwyższy podkreślił, że „skutki procesowe uchybienia polegającego na niesporządzeniu uzasadnienia wyroku w sprawie złożonej podmiotowo (w części dotyczącej określonego oskarżonego), w warunkach stosowania art. 423 § 1a k.p.k. lub art. 457 § 2 k.p.k. mają charakter odmienny od skutków uchybienia polegającego na sporządzeniu uzasadnienia w sposób niezgodny z wymaganiami określonymi w przepisach postępowania karnego. W tym ostatnim wypadku, ani Sąd *a quo*, ani prezes sądu, nie dysponują – co oczywiste – żadną możliwością uzupełnienia

uzasadnienia czy usunięcia jego wad, a o zasadności zarzutów apelacji czy kasacji decyduje Sąd właściwy do merytorycznego rozpoznania środka zaskarżenia. Inaczej w wypadku niesporządzenia uzasadnienia w całym zakresie dotyczącym jednego z oskarżonych, który złożył wniosek o sporządzenie uzasadnienia." Trzeba zaznaczyć, że pogląd ten został wypowiedziany przed zmianą treści art. 449a k.p.k. wprowadzoną nowelą wrześniową. Także w innych orzeczeniach wydanych na tle wówczas obowiązującego stanu prawnego Sąd Najwyższy dopuszczał odpowiednie zastosowania art. 449a k.p.k. w celu uzupełnienia uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego o motywy dotyczące jednego ze skazanych, w stosunku do którego takich motywów nie zawierało pierwotne uzasadnienie. Aprobował też stanowisko o potrzebie umożliwienia skazanemu uzupełnienia kasacji po doręczeniu uzupełnionego uzasadnienia (postanowienie SN z dnia 28 lutego 2008 r., III KK 278/07, Lex nr 402324; wyrok SN z dnia 4 kwietnia 2012 r., III KK 261/11, Lex nr 1163198).

VII. W zakresie analizowanego zagadnienia w orzecznictwie podnoszone są istotne argumenty na rzecz każdej z dwóch przedstawionych koncepcji. Argumenty te jednak nie usuwają istniejących wątpliwości, lecz jedynie prowadzą do wniosku, że ich rozstrzygnięcie w ramach orzecznictwa kasacyjnego Sądu Najwyższego jest mało prawdopodobne. Różnice stanowisk nie wynikają przy tym jedynie z odmiennego stosowania prawa, lecz z jego odmiennej wykładni, w tym przede wszystkim systemowej i celowościowej, która w konsekwencji prowadziła do przeciwnych rozstrzygnięć. Zaistniała zatem zasadnicza rozbieżność w wykładni prawa, co przesądza o potrzebie wystąpienia z wnioskiem w trybie art. 83 § 1 u. SN [zob. postanowienie SN z dnia 22 września 2004 r., III CZP 25/04, OSNC 2005, z. 7-8, poz. 146, postanowienie SN z dnia 25 lutego 2005 r., I KZP 33/04, Lex nr 142537, postanowienie SN z dnia 24 lutego 2006 r., III CZP 91/05, Lex nr 180669, postanowienie SN z dnia 27 stycznia 2009 r., I KZP 24/08, OSNKW 2009, z. 3, poz. 20, uchwała SN z dnia 20 czerwca 2012 r., I KZP 8/12, OSNKW 2012, z. 7, poz. 71, uchwała SN z dnia 29 października 2012 r., I KZP 17/12, OSNKW 2012, z. 12, poz. 123, zob. również R. A. Stefański, *Abstrakcyjne pytania prawne do Sądu Najwyższego w sprawach karnych* (w:) P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego. Zagadnienia ogólne*, t. I, cz. 2, Warszawa 2014, s. 638 i n.].

VIII. Wprawdzie poglądy doktryny nie stanowią o zaistnieniu przesłanek z art. 83 § 1 u. SN, lecz mogą być pomocne przy ocenie analizowanego zagadnienia. W literaturze dominuje pogląd o niedopuszczalności zastosowania procedury uregulowanej w art. 449a § 1 k.p.k. w celu uzyskania poprawionego uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji. W odniesieniu do brzmienia art. 449a k.p.k. nadanego nowelą marcową taki pogląd został wyrażony m.in. przez D. Świeckiego. Autor ten przyznaje, że wykładnia językowa art. 449a k.p.k. przemawia za dopuszczalnością stosowania go w celu merytorycznego poprawienia uzasadnienia. Jednocześnie jednak stwierdza, że „...względy gwarancyjne związane z zachowaniem konstytucyjnego standardu dwuinstancyjności postępowania sądowego przemawiają jednak przeciwko tak szerokiej wykładni art. 449a § 1 k.p.k. Istnieje bowiem niebezpieczeństwo, że korygowanie w trybie tego przepisu nieprawidłowości lub braków pisemnego uzasadnienia pozbawi skarżącego prawa do rzeczywistej kontroli instancyjnej, której jednym z wymogów jest rzetelność procedury odwoławczej. Stosując szeroko art. 449a § 1 k.p.k., sąd odwoławczy może zneutralizować zarzuty odwoławcze, zlecając sądowi pierwszej instancji uzupełnienie uzasadnienia pod ich kątem. [...] Z treści art. 449a § 2 *in fine* k.p.k. wynika, że ustawodawca nie przewiduje ponownego zaskarżenia wyroku z uwagi na uzupełnienie uzasadnienia. Oznacza to, że termin wniesienia apelacji od wyroku nie odżywa i wobec tego biegnie na zasadach ogólnych, tj. od daty doręczenia pierwotnego uzasadnienia. [...] nie przewidziano też możliwości uzupełnienia zarzutów wniesionej już apelacji. Oznacza to, że zgodnie z art. 433 § 1 k.p.k. zarzuty odwoławcze mogą być skutecznie podnoszone w terminie wniesienia apelacji od wyroku, co oznacza prekluzję do podnoszenia dalszych zarzutów odwoławczych po tym terminie. Dlatego też art. 449a § 1 k.p.k. nie powinien mieć zastosowania w sytuacji, gdy uzasadnienie wyroku sądu pierwszej instancji nie spełnia wymogów określonych w art. 424 § 1 i 2 k.p.k. W takim przypadku sąd odwoławczy powinien dokonać oceny zasadności zarzutu odwoławczego na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i przedstawionej przez skarżącego argumentacji" (D. Świecki, *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo,* Warszawa 2018, s. 320-321; tegoż, *Komentarz aktualizowany do art. 449a Kodeksu postępowania karnego*, Lex/el. 2018, stan prawny na 1 stycznia 2018 r., teza 2).

Inni Autorzy również podkreślają kontekst konstytucyjny stwierdzając, że za niedopuszczalnością poprawiania uzasadnienia za pomocą art. 449a § 1 k.p.k. przemawia nie tylko wykładnia systemowa (poprzez uwzględnienie kontekstu normatywnego art. 422 § 2, art. 423 § 1a i 424 § 3 KPK) czy wykładnia funkcjonalna, ale także konstytucyjny standard dwuinstancyjności postępowania sądowego. Powinien być on realizowany przez zbadanie merytorycznie podniesionych zarzutów odwoławczych, które nie mogą zostać "zneutralizowane" przez uzupełnienie uzasadnienia pod ich kątem. „To bowiem sąd *ad quem*, a nie sąd pierwszej instancji powołany jest do korektury błędów orzeczenia sądu *a quo*. Przyjęcie stanowiska odmiennego trudno byłoby pogodzić z zasadą skargowości oraz bezwzględnej dewolutywności apelacji. Wszak bowiem dewolutywność apelacji zapewnia, że środek odwoławczy zostanie poddany ocenie sądu wyższej instancji" (A. Sakowicz, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz,* red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, wersja elektroniczna, Legalis, teza 2; Autor przywołuje także poglądy wyrażone w zacytowanej wcześniej publikacji P. Wilińskiego i S. Zabłockiego).

Liczniejsze są wypowiedzi doktryny co do zakresu zastosowania art. 449a § 1 k.p.k. w jego brzmieniu nadanym nowelą wrześniową, obowiązującym do dnia 15 kwietnia 2016 r. Także wówczas przeważało stanowisko o niedopuszczalności używania tego przepisu w celu uzyskania od sądu poprawionego uzasadnienia wyroku, przy czym odwoływano się do tych samych argumentów, które są podnoszone w stosunku do obecnej treści normatywnej tego przepisu (por. m.in.: D. Świecki, *Apelacja obrońcy i pełnomocnika po zmianach,* w: *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015, s. 449; D. Świecki, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz, red. J. Skorupka,* Warszawa 2016, s. 1126-1127; A. Sakowicz, w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016, s. 1040). Eksponowano przy tym antygwarancyjne skutki szerokiej wykładni art. 449a § 1 k.p.k., zwłaszcza w odniesieniu do apelacji, w której sformułowano zarzut pominięcia przez sąd pierwszej instancji jednego z ujawnionych w toku przewodu sądowego dowodów. W takiej sprawie, w razie zastosowania art. 449a § 1 k.p.k. w celu poprawienia uzasadnienia wyroku, zarzut apelacji staje się nieaktualny, przy czym trudno będzie ustalić, czy sąd pierwszej instancji wziął pod uwagę dany dowód a pominął jedynie

odzwierciedlenie tego faktu w uzasadnieniu wyroku, czy też rzeczywiście pominął dowód a uzupełniając uzasadnienie uchybienie to zatuszował (tak: M. Laskowski, *Kasacja obrońcy i pełnomocnika po 1 lipca 2015 r.,* w: *Obrońca i pełnomocnik w procesie karnym po 1 lipca 2015 r. Przewodnik po zmianach*, red. P. Wiliński, Warszawa 2015, s. 501; por. podobnie, w odniesieniu do odpowiedniego stosowania art. 449a k.p.k. w postępowaniu kasacyjnym: M. Wąsek-Wiaderek, *Niedopuszczalność sporządzenia uzasadnienia wyroku przez sąd odwoławczy po przyjęciu środka zaskarżenia do rozpoznania*, w: *Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Przegląd Orzecznictwa za rok 2015*, red. J. Kosonoga, Warszawa 2016, s. 532, przypis 195). Najszerzej argumenty te zostały wskazane w opracowaniu P. Wilińskiego i S. Zabłockiego (*Uzupełnienie uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji w procesie karnym*, Przegląd Sądowy 2015, nr 11-12), które obszernie przytoczył i zaaprobował Sąd Najwyższy w sprawie II KK 222/16.

Na antygwarancyjny charakter zmian wprowadzanych do art. 449a § 1 k.p.k. nowelą k.p.k. z 2016 r. wskazano także w opinii do druku sejmowego nr 207 Sejmu VIII kadencji (por. *Uwagi Sądu Najwyższego do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 207, wersja projektu z dnia 27 stycznia 2016 r.)*, s. 22-23).

Za szeroką wykładnią art. 449a § 1 k.p.k., przy odpowiednim stosowaniu tego przepisu w postępowaniu kasacyjnym, opowiedział się W. Kozielewicz, stwierdzając: „Stosując w postępowaniu kasacyjnym unormowania art. 449 a k.p.k. i art. 455 a k.p.k., Sąd Najwyższy będzie mógł zwrócić akta sprawy sądowi, którego orzeczenie zostało zaskarżone kasacją, w celu uzupełnienia uzasadnienia zaskarżonego wyroku w zakresie niezbędnym dla prawidłowego rozpoznania zarzutów kasacji. Przecież strona w kasacji ma „zwalczać" określone stanowisko zajęte przez sąd, a nie fakt braku argumentacji w uzasadnieniu orzeczenia zaskarżonego kasacją. Ponadto wskazać należy, że ustawa z 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym uprawnia ten Sąd do zażądania sporządzenia uzasadnienia, jeżeli nie zawiera go zaskarżone orzeczenie, w sytuacji, gdy np. takie uzasadnienie pozwoli na ocenę zarzutu zawartego w środku odwoławczym (por. art. 63 ustawy o Sądzie Najwyższym)" (W. Kozielewicz, *O kasacji po 1 lipca 2015 r.,* w:

Postępowanie odwoławcze, kasacyjne i wznowieniowe w nowym modelu procesu karnego, Studia i Analizy Sądu Najwyższego. Materiały Naukowe, tom II, Warszawa 2015, s. 54).

Taką wykładnię dopuszczają też S. Steinborn i M Fingas, aczkolwiek bez podania jakichkolwiek argumentów. Autorzy stwierdzają jedynie: „Powodem takiego kroku [zwrotu akt sprawy] mogą bowiem być zarówno braki sporządzonego uzasadnienia i wówczas zwrócenie akt służyć będzie uzupełnieniu uzasadnienia w ramach, w jakich ono pierwotnie zostało sporządzone, jak również potrzeba poszerzenia zakresu uzasadnienia […]" (M. Fingas, S. Steinborn, *Granice rozpoznania sprawy w instancji odwoławczej w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 27 września 2013 r. i 20 lutego 2015 r.,* w: *Obrońca i pełnomocnik*..., s. 480). O art. 449a § 1 k.p.k., jako służącym do poprawiania uzasadnień wyroków sądu pierwszej instancji, pisze również K. Noskowicz, który podkreśla jednak negatywne skutki tego przepisu. Może on być wykorzystywany do kilkakrotnego „poprawiania" uzasadnienia, co podważa autorytet wymiaru sprawiedliwości. Co więcej, odwrotnie niż zakładano, nie przyspieszy to postępowania (K. Noskowicz, *Kilka uwag o zwięzłości pisemnego uzasadnienia wyroku w polskim procesie karnym w świetle nowelizacji art. 424 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k.,* Kwartalnik Sądowy Apelacji Gdańskiej, 2015, z. II, s. 57-59).

IX. Jak już wskazano, szeroką wykładnię art. 449a § 1 k.p.k. Sąd Najwyższy uzasadnił rezultatami wykładni językowej tego przepisu, wskazując jedocześnie na kontekst systemowy, w jakim on funkcjonuje (dodany art. 455a k.p.k.), oraz cel regulacji wyrażony w uzasadnieniu rządowego projektu noweli marcowej (postanowienie Sądu Najwyższego w sprawie V KK 465/17). Należy jednak zauważyć, że pogląd przeciwny, o niesamoistnym charakterze art. 449a § 1 k.p.k., również odwołuje się do kontekstu systemowego. Sąd Najwyższy odrzucił dopuszczalność wiązania instytucji uzupełnienia uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji z treścią przepisu art. 455a k.p.k., powiązał go natomiast z art. 422 § 2, art. 423 § 1a i art. 424 § 3 k.p.k., uwzględniając jednocześnie zasadę dwuinstancyjności i bezwzględnej dewolutywności postępowania apelacyjnego (postanowienie Sądu Najwyższego w sprawie II KK 222/16; podobnie: wyrok Sądu Najwyższego w sprawie IV KK 11/17).

Uwzględniając wspomniany kontekst systemowy warto zauważyć, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego uzasadnianie orzeczeń pełni różne funkcje: sprzyjania samokontroli organu orzekającego, wyjaśniająco-interpretacyjną (w tym dokumentacyjną i ułatwiającą realizację orzeczenia) oraz kontrolną zewnętrzną, umożliwiającą akceptację orzeczenia w skali indywidualnej i jego legitymizację społeczną. Za podstawową uznaje się jednak funkcję kontrolną zewnętrzną (postanowienie TK z dnia 11 kwietnia 2005 r., SK 48/04, OTK-A 2005, z. 4, poz. 45, pkt 5 uzasadnienia). Nie ma wątpliwości, że uzasadnianie orzeczeń jest decydującym komponentem prawa do rzetelnego procesu sądowego. TK podkreśla, że uzasadnienie orzeczenia jest podstawą kontroli zewnętrznej orzeczenia przez organ wyższej instancji, bowiem dokumentuje argumenty przemawiające za przyjętym rozstrzygnięciem (wyrok TK z dnia 16 stycznia 2006 r., SK 30/05, OTK – A 2006, nr 1, poz. 2, teza 4.3. uzasadnienia).

Powiązanie systemowe art. 449a § 1 k.p.k. wyłącznie z treścią art. 455a k.p.k. może prowadzić do podważenia ww. funkcji uzasadnienia. Doręczenie poprawionego uzasadnienia nie otwiera terminu do uzupełnienia apelacji dla strony, która sformułowała zarzuty środka odwoławczego dysponując ułomnym, niepełnym uzasadnieniem. Ta okoliczność wydaje się najsilniejszym argumentem na rzecz powiązania systemowego art. 449a § 1 k.p.k. z art. 423 § 1a i art. 424 § 3 k.p.k., a nie wyłącznie z art. 455a k.p.k. Patrząc na kontekst systemowy trzeba też zauważyć, że podobna sytuacja sporządzenia środka odwoławczego bez dysponowania uzasadnieniem wyroku została przewidziana w art. 445 § 2 k.p.k. Ustawodawca dopuścił zatem sporządzenie uzasadnienia orzeczenia już po zapoznaniu się przez sąd z zarzutami apelacji. Jednak, odmiennie niż w art. 449a k.p.k., dopuszczając skuteczne wniesienie apelacji przed upływem terminu złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku ustawodawca zastrzegł, że taki środek odwoławczy można uzupełnić w terminie 14 dni od daty doręczenia wyroku z uzasadnieniem (art. 445 § 2 k.p.k. *in fine*). Jest bowiem oczywiste, że realną możliwość skutecznego wywiedzenia apelacji daje zapoznanie się z argumentami przemawiającymi za przyjętym przez sąd rozstrzygnięciem a te powinny być odzwierciedlone w uzasadnieniu orzeczenia.

X. Analiza przedstawionego zagadnienia w perspektywie prawnomiędzynarodowej prowadzi do wniosku, że prawo do zapoznania się z motywami rozstrzygnięcia stanowi

jeden z elementów prawa do rzetelnego procesu, przewidzianego w art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r., nr 61, poz. 284, ze zm; por. Z. Broniecka, *Uzasadnienie wyroku w polskim postępowaniu karnym,* Warszawa 2014, s. 134-140). W sprawie *Hadjianastassiou przeciwko Grecji* Europejski Trybunał Praw Człowieka podkreślił, że sądy krajowe muszą z odpowiednią precyzją wskazywać podstawy swoich rozstrzygnięć. To, między innymi, umożliwia oskarżonemu efektywne skorzystanie z prawa do odwołania się od wyroku. Trybunał stwierdził naruszenie art. 6 ust. 3 lit. b w zw. z art. 6 ust. 1 Konwencji w sytuacji, gdy pisemne motywy rozstrzygnięcia (w tej sprawie chodziło konkretnie o protokół zawierający pytania skierowane przez przewodniczącego składu orzekającego do sędziów, które miały istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia) zostały doręczone skarżącemu już po upływie terminu do wywiedzenia odwołania od wyroku a uzupełnienie zarzutów środka odwoławczego w reakcji na treść doręczonego protokołu było niedopuszczalne (wyrok ETPCz z 16 grudnia 1992 r., *Hadjianastassiou przeciwko Grecji*, skarga nr 12945/87, §§ 33-37; por także wyrok ETPCz z 28 maja 2009 r., *Karyagin, Matveyev i Korolev przeciwko Rosji*, skargi nr 72839/01, 74124/01, 15625/02, § 25). Prawo do dwuinstancyjnego rozpoznania sprawy karnej nie wynika z art. 6 Konwencji, jednak jeżeli państwo-strona Konwencji przewidziało możliwość wniesienia apelacji od wyroku, to musi też zapewnić do niej skuteczny dostęp, jak również rzetelność samego postępowania odwoławczego (P. Hofmański, w: *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Komentarz, tom I,* red. L. Garlicki, Warszawa 2010, s. 305-306). Z orzecznictwa ETPCz wynika, że jakość uzasadnienia orzeczenia jest oceniana przez Trybunał właśnie przez pryzmat tego, na ile umożliwiło ono stronie zrealizowanie jej prawa dostępu do apelacyjnego etapu postępowania (por. w sprawie cywilnej: wyrok ETPCz z dnia 18 grudnia 2014 r. w sprawie *N.A. przeciwko Norwegii*, skarga nr 27473/11, § 63; por. także wyrok ETPCz z dnia 7 marca 2017 r. w sprawie *Cerovšek i Božičnik przeciwko Słowenii*, skargi nr 68939/12 i 68949/12, § 40). Podsumowując, na gruncie dotychczasowego orzecznictwa ETPCz, konieczność formułowania przez oskarżonego zarzutów apelacji na podstawie niepełnej informacji o motywach podjętego rozstrzygnięcia zawartych w wadliwym uzasadnieniu wyroku może być oceniana jako

ograniczenie dostępu do apelacyjnego etapu postępowania i tym samym zasady rzetelności procesu.

Gwarancja dwuinstancyjności postępowania karnego wynika zasadniczo z treści art. 2 ust. 1 ratyfikowanego przez Polskę Protokołu dodatkowego nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 2003 r., nr 42, poz. 364). Zgodnie z tym przepisem każdy, kto został uznany przez sąd za winnego popełnienia przestępstwa, ma prawo do rozpatrzenia przez sąd wyższej instancji jego sprawy, tak w przedmiocie orzeczenia o winie, jak i co do kary. W świetle tego przepisu dwuinstancyjność rozumiana jest jako gwarancja zapewnienia oskarżonemu w sprawie karnej prawa do spowodowania instancyjnej kontroli orzeczenia wydanego przez sąd pierwszej w obu aspektach: rozstrzygnięcia co do winy oraz co do kary. Przepis art. 2 Protokołu nr 7 ma na tyle ogólny charakter, że trudno wywodzić z niego jednoznaczne wnioski co do kierunku wykładni art. 449a § 1 k.p.k. Natomiast należy podkreślić, że stawia on wymóg bezwzględnej dewolutywności apelacji w sprawach karnych (por. S. Steinborn *Ograniczenie zaskarżalności wyroku wydanego w I instancji jako środek uproszczenia procesu karnego w świetle prawa do dwuinstancyjnego postępowania (uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, Gdańskie Studia Prawnicze 2005, t. XIII, s. 371). Tym samym wykładnia art. 449a § 1 k.p.k., która umożliwia zniwelowanie zarzutów podniesionych w środku odwoławczym przez sąd pierwszej instancji na skutek poprawienia uzasadnienia wyroku, może prowadzić do uznania, że sąd odwoławczy jedynie formalnie sprawuje kontrolę zaskarżonego wyroku, podczas gdy merytorycznie kontrola ta, sprzecznie z zasadą dewolutywności, jest sprawowana przez sąd pierwszej instancji przy okazji zastosowania trybu przewidzianego w art. 449a § 1 k.p.k.

XI. Jak starano się wykazać, problematyka poruszona w niniejszym wniosku wywołuje bardzo istotne konsekwencje dla rzetelności postępowania odwoławczego, w szczególności dla możliwości skutecznego realizowania prawa dostępu do tego etapu postępowania. Dotyczy ona kluczowych zagadnień postępowania apelacyjnego, gdyż sprowadza się do sposobu rozumienia zasady dwuinstancyjności i dewolutywności. Usunięcie przedstawionej rozbieżności w wykładni prawa ma też kluczowe znaczenie dla praktyki orzeczniczej.

Mając to na uwadze, za uzasadnione uznano wystąpienie z wnioskiem o rozstrzygnięcie przez skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego sformułowanego na wstępie zagadnienia prawnego.

Prof. dr hab. Małgorzata Gersdorf